

JERNEJ JAKELJ

MEDPREDMETNE POVEZAVE SOCIOLOŠKE UČNE TEME »IDENTITETA IN KULTURA« Z ZGODOVINO

INTER-SUBJECT CONNECTIONS BETWEEN SOCIOLOGICAL TOPIC »IDENTITY AND CULTURE« AND HISTORY

Izvleček

V prispevku bomo na podlagi zapisa splošnih ter posebnih znanj sociološke učne teme »Identiteta in kultura« izpostavili vse morebitne medpredmetne povezave z zgodovino. V učnem načrtu za sociologijo zapisane temeljne cilje ter vsebine učne teme »Identiteta in kultura« bomo analizirali ter konceptualno povezali s tistimi, ki so zapisani v učnem načrtu za zgodovino. Navajali ne bomo zgolj vsebinsko neposrednih medpredmetnih povezav, ampak tudi tiste, kjer je interdisciplinarnost zgolj nakazana. Pri pouku sociologije se namreč velikokrat zgodovinski teksti uporabljajo kot viri, ki dijakom omogočijo, da na konkretnih primerih spoznajo določene družbene pojave.

Ključne besede: sociologija, zgodovina, medpredmetne povezave, učni načrt, splošna gimnazija.

Abstract

On the basis of records of general and special knowledge of the sociological topic »Identity and Culture«, we have exposed all potential connections with history. In the curriculum for sociology, the noted basic goals and contents of the topic will be analysed and conceptually connected to those noted in the history curriculum. We plan to include not only direct inter-subject connections in content but also those, where interdisciplinarity is merely suggested. Namely, in sociology, historical texts are often used as sources, enabling the pupils to recognize a particular social phenomenon on concrete examples.

Keywords: sociology, history, inter-subject connections, curriculum, general secondary school.

MEDPREDMETNE POVEZAVE SOCIOLOŠKE UČNE TEME »IDENTITETA IN KULTURA« Z ZGODOVINO¹

V današnjem času smo vsak dan priče novim spoznanjem, dejstvom in znanstvenim dognanjem. Marsikatera prej tako trdno zakoreninjena strokovna teorija je bila kratkoročno kar čez noč spoznana za nepopolno, če že ne za povsem napačno, ker v svoji vsebini ni upoštevala mnenj, dognanj ter rezultatov prenekaterih sorodnih znanstvenih panog. Napredek današnje civilizacije je nedvomno rezultat sodelovanja ter tesnega povezovanja do nedavnega še povsem samostojnih znanosti. Bliskovit razvoj različnih industrijskih panog ni več plod zgolj naravoslovja, pomembno vlogo so odigrale tudi družboslovne znanosti. V današnji dobi informacij ni več zaznati »predalčkanja« znanj, ampak je značilno povezovanje, sodelovanje ter upoštevanje celotnega spektra znanstvenih področij. Znanost je prišla do točke, ko je spoznala, da se je za nova spoznanja potrebno povezovati ter izobraževati na vseh znanstvenih področjih.

Učna predmeta sociologije ter zgodovine sta zaradi njunega področja proučevanja vsebinsko zelo podobna. Obe znanstveni disciplini namreč obravnavata skupno področje – človeško družbo. Omenjeni znanosti se razlikujeta zgolj v časovni perspektivi. Zgodovina proučuje delovanje človeške družbe v preteklosti, sociologija pa jo analizira s stališča sodobnosti.

Učni predmet sociologije se poučuje na dveh ravneh. Osnovna raven je obvezna za vse šolajoče se v gimnaziji splošnega tipa. Vodstvo šole ima zgolj možnost, da se odloči v kateri letnik bo učni predmet sociologije vključilo.² Osnovna raven sociologije v okviru 70 ur obsega šest učnih tem (»Posameznik – družba – sociologija«; »Identiteta in kultura«; »Družbene razliknosti in neenakosti«; »Odločanje v skupnosti«; »Izzivi sodobnega sveta« in »Načini in metode raziskovanja v sociologiji«).³

»V osnovnem sklopu sociologije dijakinje in dijaki razvijajo razumevanje, da tudi individualne odločitve in dejanja potekajo v kompleksnem spletu okoliščin, da niso nključne in da pogosto potekajo po določenih družbenih vzorcih, da pa hkrati družbo ustvarjajo ljudje s svojimi odločitvami in dejanji v danih okoliščinah. Razumejo razliko med vsakdanjim obravnavanjem družbenih vprašanj in znanstvenim pristopom, razumejo oblikovanje lastne identitete v sklopu družbenega dogajanja in dogajanja v širši družbi. Usposobijo se za analizo in vrednotenje osnovnih dejavnikov, ki vplivajo na družbeno življenje in življenje posameznika, razvijajo sposobnost za analizo in vrednotenje procesov odločanja v družbi in se tako usposobijo za nove izzive, ki jih prinašajo spremembe v sodobni družbi.«⁴

¹ Vzeto iz: Jakelj Jernej, Medpredmetno načrtovanje pouka zgodovine v gimnazijah s poudarkom na sociologiji. Magistrska naloga, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2010.

² Psihologija ter sociologija sta tista učna predmeta, pri katerih se vsaka gimnazija samostojno odloči za letnik poučevanja osnovne 70-urne ravni. Izbira se med 2. in 3. letnikom. V prispevku bomo zaradi boljše preglednosti ter doslednosti učni predmet psihologija vedno uvrščali v 2. letnik, sociologijo pa v 3. letnik.

³ »Učni načrt navaja delitev znanj na splošna in posebna znanja. Splošna znanja so opredeljena kot znanja, potrebna za splošno izobrazbo in so namenjena vsem dijakinjam in dijaku, zato jih mora učiteljica oziroma učitelj obvezno obravnavati. Posebna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učiteljica/učitelj obravnava glede na zmožnosti in interese dijakov.« Učni načrt za sociologijo v gimnaziji, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2008, str. 6, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_sociologija_gimn.pdf / 13. 9. 2010).

⁴ Učni načrt za sociologijo v gimnaziji, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2008, str. 6, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_sociologija_gimn.pdf / 13. 9. 2010).

Identiteta in kultura (obvezna širša učna tema)

»Cilji:

Dijakinje/dijaki:

- razumejo socializacijo kot proces, v katerem se učimo življenja v skupnosti (pono-tranjanje), v katerem oblikujemo (in spreminjamo) socialne identitete, družbene vloge in lastno identiteto ter s tem (re)produciramo družbo;
- razumejo, da proces socializacije poteka v različnih družbenih kontekstih (skupi-ne, ustanove, družbene okoliščine, množični mediji) ter analizirajo in vrednotijo njihovo delovanje;
- razumejo različna pojmovanja starostnih obdobj v različnih družbah (starostna obdobja kot biološki proces in družbeni konstrukt) in analizirajo specifičnosti procesa socializacije v modernih družbah;
- razumejo kulturo kot način življenja;
- pojasnijo pomen vrednot, norm, navad, nadzora in sankcij za delovanje druž-be in posameznikov, razumejo spreminjanje in pluralnost kultur (medkulturni odnosi) in pomen družbenega nadzora kot mehanizma za ohranjanje družbene urejenosti;
- razumejo zaznavanje lastne kulture kot samoumevne, razumejo dileme in težave pri obravnavi drugih kultur in subkultur – kulturni relativizem in etnocentrizem.

Posebna znanja: Mediji in socializacija (medijska konstrukcija realnosti); spremi-njanje odnosa do otrok in otroštva skozi zgodovino evropskih družb; adolescence in podaljševanje mladosti kot poseben pojav sodobnega časa; odnos med kulturo in člove-kovo naravo; primerjalne (antropološke) študije različnih kultur; M. Mauss/Malinowski: obdarovanje kot kulturni in socialni fenomen; razvoj mladinskih subkultur; sociologi-ja rock glasbe; C. L. Strauss: primerjalna analiza sorodstvenih sistemov domorodskih družb in njihovih mitologij – mogoča tudi druga področja analize rodoslovnih debel in mitskih sistemov; evropski kolonializem, medkulturni stiki in posledice ... pomen antro-poloških proučevanj – tudi za sociološko znanje in metodo; simbolna narava kulture.«⁵

Analizirana sociološka tema obravnava predvsem vsebine socializacije ter kulture. Vsaka družba ne poseduje zgolj svojevrstnega načina življenja, ampak predvsem proces vzgoje otrok ter posredovanje specifičnih družbenih znanj. Kot medpredmetne povezave z zgodovino bomo navajali vse tiste učne teme, ki v okviru zapisa svojih vsebin navajajo primere vzgoje ter izobraževanja v preteklosti. Zgodovinske učne teme, tako tiste obve-zne kot tudi izbirne, ki zadostijo navedenim normativom, so naslednje:

»Zgodovina vsakdanjega življenja«⁶ (1. letnik; obvezna širša tema):

Prve visoko razvite civilizacije so že poznale zelo razvejano delitev dela. Osnova zna-nja pisanja, branja ter računanja so sicer še zmeraj bila privilegij višjih družbenih slojev, vendar je razmah obrti ter trgovine narekoval, da je tudi srednji sloj pridobil določena znanja. Seveda je bil zaradi delitve dela po spolu ter skoraj popolne izrinjenosti žensk iz javnega življenja moški spol kar se tiče izobraževanja privilegiran. Navedene značilnosti podajanja znanj v obdobju antike predstavlja naslednji zapis zgodovinskega učnega cilja:

⁵ Prav tam, str. 8.

⁶ Učni načrt za zgodovino v gimnaziji, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Sloveni-je za šolstvo, Ljubljana 2008, str. 18, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2009/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf / 13. 9. 2010).

»Dijaki/-nje primerjajo podobnosti in razlike v vzgoji in izobraževanju deklic in dečkov pri izbranih civilizacijah starega veka.«⁷

»Kako temačen je bil v resnici srednji vek?«⁸ (2. letnik; izbirna širša tema):

Vzgoja ter izobraževanje v srednjem veku sta se sicer oddaljila od antičnega ideala, vendar sta kljub temu potekala organizirano ter ponekod tudi institucionalizirano (pojav prvih evropskih univerz). Navedene značilnosti srednjeveške vzgoje so zajete v zgodovinsko učno vsebino »Šolstvo in izobraženost posameznih družbenih slojev«.

»Vsakdanje življenje v 19. stoletju«⁹ (3. letnik; izbirna širša tema):

Obdobje industrijske revolucije, politično »prebujanje« ter osamosvojitvene težnje podjarmljenih etničnih skupin so značilnosti evropskega 19. stoletja. Nagel industrijski razvoj je od delavcev zahteval, da obvladujejo vsaj osnovna, temeljna znanja. Nacionalna ter politična ozaveščenost sta postali del socializacijskega procesa. Zgodovinski učni temi »Odnosi v družini« in »Otroštvo in mladost« sta tisti, ki v svojih vsebinah obravnavata spremembe v vzgoji otrok ter v družinskem življenju. Velika svetovna industrijska mesta so zaradi svojih specifičnih načinov dela (delo poteka točno določen del dneva na točno določenem mestu) odločilno zaznamovala družinsko življenje in s tem tudi proces vzgoje otrok.

»Spreminjajoči se načini življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni«¹⁰ (4. letnik; izbirna širša tema):

Splošna liberalizacija ter hiter tempo življenja sta nedvomno zaznamovala tudi družinsko življenje ter proces vzgoje otrok. Povojno Evropo, ter tudi slovensko ozemlje, je zaznamoval porast enostarševskih družin, istospolnih zvez ter drugih netradicionalnih družinskih oblik. Zaradi obveznega in institucionaliziranega šolanja predstavlja poseben pojav sodobnega časa tudi proces podaljševanja mladosti. Učna vsebina »Novi pogledi novih generacij« obravnava prav navedene značilnosti socializacijskih procesov povojnega obdobja.

Ob analizi zgodovinskih učnih tem, ki obravnavajo vsebine, ki se navezujejo na kulturo, opazimo zanimivo dejstvo. Vse učne vsebine, ki obravnavajo druga ljudstva, družbe ter civilizacije, v okviru ciljev širše teme, učiteljem predpisujejo, da dijake vzgajajo v duhu medkulturne strpnosti ter tolerantnosti.¹¹ Navedene veščine in vrednote so zapisane v posebnem poglavju učnega načrta za zgodovino z naslovom »Splošni cilji / kompetence

7 Prav tam.

8 Prav tam, str. 26.

9 Prav tam, str. 34.

10 Prav tam, str. 44.

11 V okviru širših tem učni načrt za zgodovino predpisuje:

»Dijaki/-nje: -razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja prazgodovine in starega veka v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah ipd; - razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja prazgodovine in rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah ipd; - razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja svetovne kulturne dediščine; - razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti in večkulturnosti; - spoznajo pomen medkulturnega dialoga in strpnosti; - razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja evropske in svetovne kulturne dediščine; - razvijajo pozitiven odnos do spoštovanja različnosti in drugačnosti ver, kultur oziroma večkulturnosti in - razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja slovenske kulturne dediščine.« Prav tam.

predmeta».¹² Tako je v okviru (pod)poglavja »Cilji, ki se nanašajo na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov«¹³ navedeno sledeče: »Dijakil/-nje pojasnjuje in primerjajo načine življenja in miselnosti ter znanstvene dosežke ter njihov vpliv na gospodarske procese, socialne odnose in okolje v različnih zgodovinskih obdobjih.« »Dijakil/-nje razloži in ocenijo človekovo delovanje v preteklosti in sedanjosti.«¹⁴

V okviru (pod)poglavja »Cilji, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti, stališč«¹⁵ so vsaj tri kompetence takšne, da neposredno predpisujejo vzgojo v duhu medkulturne in multietnične strpnosti.¹⁶ (Pod)poglavje »Socialne in državljanske kompetence« navaja celo štiri tovrstne splošne cilje.¹⁷ Vsi navedeni splošni cilji zgodovine so vsebinsko interdisciplinarno povezani s sociološko učno temo »Kultura«.

Kot zgodovinske medpredmetne povezave bomo navajali vse tiste učne teme, ki v svojih vsebinah obravnavajo druge kulture oz. družbe. Ker se zavedamo dejstva, da je temelj pouka zgodovine osvajanje temeljnih prelomnic v preteklosti določenega ljudstva oz. civilizacije in bi tako prišel v poštev skoraj celotni učni načrt za zgodovino, bomo izpostavili zgolj tiste teme, ki govorijo o sestavinah ter značilnostih drugih kultur. Tako bomo navajali zgolj tiste zgodovinske učne sklope, ki pojasnjujejo pomen vrednot, norm, navad, nadzora in sankcij za delovanje določene družbe in njenih posameznikov. Zgodovinske učne teme, tako tiste obvezne kot tudi izbirne, ki zadostijo navedenim normativom, so naslednje:

»Od mestnih držav do prvih imperijev«¹⁸ (1. letnik; obvezna širša tema):

Ena izmed ključnih socioloških učnih vsebin v sklopu teme »Kultura« je definicija kulture. Kultura je tisti razlikovalni element, ki določa razmejitev med človekom ter drugimi oblikami življenja. Pogoj, da človeštvo poseduje kulturo, pa predstavljajo določene značilnosti, po katerih se človek razlikuje od živali (govor, uporaba zapletenih orodij, sposobnost abstraktnega razmišljanja ter načrtno spreminjanje narave). Navedene značilnosti so v učnem načrtu za zgodovino tudi zapisane v obliki ciljev širše teme.¹⁹

»Stičišča kultur«²⁰ (1. letnik; izbirna širša tema):

Vsako kulturo oz. civilizacijo moramo dojemati kot živi organizem, ki se spreminja ter prilagaja okolici. Različne kulture in načini življenja niso dojeti kot večni element, ampak se tudi ti odzivajo na vplive okolice. Različne kulture velikokrat pridejo v stik z drugimi. Sociologija uči, da se lahko dva različna načina življenja dopolnjujeta (oplajata)

¹² Prav tam, str. 8–12.

¹³ Prav tam, str. 8.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam, str. 9.

¹⁶ Navedene tri kompetence so: št. 2.) »Dijakil/-nje poudarjajo pozitivne kulturne vplive znotraj slovenskega naroda in s sosednjimi narodi;« št. 9.) »Dijakil/-nje razvijajo sposobnosti za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti ver, kultur in skupnosti;« št. 12.) »Dijakil/-nje razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti, večkulturnosti in drugačnih družbenih modelov.« Prav tam, str. 9.

¹⁷ Socialno in državljansko kompetenco lahko pri pouku zgodovine spodbujamo in razvijamo: št. 1.) »z usvajanjem znanja o večkulturni evropski družbi ter o njenih glavnih socialnih, ekonomskih in političnih prelomnicah;« št. 2.) »z umeščanjem nacionalne v evropsko kulturno identiteto;« št. 3.) »s spodbujanjem medkulturnega dialoga in strpnosti;« ter št. 11.) »z razumevanjem in spoštovanjem različnih ver in etničnih skupin.« Prav tam, str. 11.

¹⁸ Prav tam, str. 14.

¹⁹ »Dijakil/-nje pojasnjuje, po katerih lastnostih se človek razlikuje od živali.« Prav tam, str. 14.

²⁰ Prav tam, str. 17.

ali pa eden izmed njih prevlada (asimilacija). Stike med različnimi staroveškimi kulturnimi krogi opredeljuje eden izmed zgodovinskih učnih ciljev (*»Dijakil-nje raziščejo možnosti vzpostavljanja kulturnih stikov med posameznimi ljudstvi in območji ter predstavijo dokaze, da so takšni stiki obstajali.«*).²¹ Pomembno pa je tudi, da učeči se spoznajo, da kulturne značilnosti ter dosežki določenih etničnih skupin predstavljajo neprecenljivo bogastvo v skupni svetovni kulturni zakladnici (*»Dijakil-nje razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja svetovne kulturne dediščine.«*).

*»Od magije do religije«*²² (1. letnik; izbirna širša tema):

Organizirano verovanje v nadnaravne sile predstavlja eno izmed ekskluzivnih človekovih značilnosti. Dojemanje človeka kot duhovnega bitja je eden izmed odločilnih elementov za razvoj različnih kultur. Navedena vsebina je dosledno zajeta v zapis zgodovinskega učnega cilja (*»Dijakil-nje pojasnijo, kaj pomeni biti človek kot duhovno bitje.«*).²³

*»Etnične, družbene in gospodarske spremembe«*²⁴ (2. letnik; obvezna širša tema):

V obdobju velikih evropskih geografskih odkritij sta prišla v stik dva popolnoma različna načina življenja (evropska ter domorodna ameriška kultura). Za to obdobje ni zgolj značilna izmenjava kulturnih ter drugih dobrin, temveč tudi popolna in načrtna asimilacija ameriških staroselskih kultur. Govorimo lahko o sistematičnem etnocidu ter genocidu vojaško superiorne evropske civilizacije nad prebivalci Novega sveta. Navedene učne vsebine so zajete v zgodovinski učni (pod)sklop *»Menjava dobrin in idej«*.

*»Razvoj zgodovinskih dežel in Slovinci«*²⁵ (2. letnik; obvezna širša tema):

Vsaka kultura poseduje zgolj zanje značilne specifične sestavine ter značilnosti. Različne kulture se med seboj ne razlikujejo zgolj po simbolih, znakih, jeziku, kulturnem udejstvovanju in mitologiji, ampak predvsem po načinu življenja. V to zelo široko zastavljeno opredelitev so zajete predvsem gospodarske, družbene in politične značilnosti določenega naroda. Kljub nenehnim pritiskom tujih ljudstev ter poskusom popolne pokoritve so Slovani v zgodnjem ter visokem srednjem veku sorazmerno uspešno ohranjali svoje kulturne značilnosti. Navedene kulturne značilnosti alpskih Slovanov so zajete v zgodovinski učni cilj (*»Dijakil-nje analizirajo gospodarske, družbene in politične značilnosti prvih državnih tvorb alpskih Slovanov.«*).

*»Stičišča kultur«*²⁶ (2. letnik; izbirna širša tema):

Analizirana učna tema obravnava zgodovinske prelomnice ter kulturne značilnosti naslednjih etničnih skupin in civilizacijskih krogov: Rusija, Vikingi, Arabci, Bizanc, Mongoli, Osmani, Črna Afrika, Kitajska, Amerika, Japonska in Indokitajska. Vsi zapisani kulturno-civilizacijski krogi so predstavljeni s temeljnimi kulturnimi sestavinami ter specifičnimi načini življenja. Dijaki v sklopu te učne teme obravnavajo različne načine ter oblike življenja, sicer časovno oddaljenih etničnih skupin, in tako na konkretnih primerih spoznavajo kulturno raznolikost, pestrost ter barvitost človeštva. Vse navedeno je zajeto v sklopu zgodovinskega učnega cilja (*»Dijakil-nje preiščejo značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbranega območja oziroma kulture.«*).

²¹ Prav tam.

²² Prav tam, str. 20.

²³ Prav tam, str. 20.

²⁴ Prav tam, str. 22.

²⁵ Prav tam, str. 24.

²⁶ Prav tam, str. 25.

»Srednjeveške verske vojne«²⁷ (2. letnik; izbirna širša tema):

Učni cilj analizirane zgodovinske teme zapisuje sledeče: »Dijaki/-nje utemljujejo misel, ali je šlo v času križarskih vojn za "spopad dveh civilizacij".« Nemalokrat je v človeški zgodovini namreč moč opaziti, da pri določenih kulturah religija predstavlja temeljni identifikacijski element. Tudi navedeni citat se sprašuje o smiselnosti oz. pravilnosti tovrstne klasifikacije. Pri navedeni zgodovinski temi je smiselno, da dijaki sprva osvojijo koncept ter pomen pojmov civilizacija ter kultura in šele nato podajo svojo sodbo o upravičenosti besedne zveze »spopad civilizacij«. Predstavljeni konkretni primer lahko služi kot izhodišče za pomisleke o izvedljivosti določenih medpredmetnih povezav. Če se namreč dijak želi opredeliti do predstavljene besedne zveze, potem mora pomensko razumeti pojma civilizacija ter kultura. Vendar to ni mogoče, ker zahtevano terminologijo osvoji pri pouku sociologije, ki pa se na nekaterih gimnazijah poučuje šele v tretjem letniku.

»Načini življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije od 11. do 18. stoletja«²⁸ (2. letnik; izbirna širša tema):

Vsakdanje življenje ljudi na določenem geografskem področju se nedvomno razlikuje od tistih na bolj oddaljenih ozemljih. Tu ne mislimo zgolj na jezikovne, religijske ter upravne značilnosti in posebnosti, ampak predvsem na oblike vsakdanjega življenja. Poimenovanje sorodstvenih razmerij, praznovanje lokalnih praznikov, specifični načini kmetijskih dejavnosti ter še druge sestavine vsakdanjega življenja so tiste, ki opredeljujejo določeno kulturo. Razlike v življenju ljudi, čeprav so le-te na prvi pogled skoraj neopazne, so tiste, ki definirajo posamezne kulturno-etnične skupine. Učni načrt za zgodovino s pomočjo umetniških del obravnava prav navedene specifične vsakdanjega življenja na Slovenskem (»Dijaki/-nje s pomočjo izbranih umetniških del z zgodovinskim ozadjem (arhitekturnih, slikovnih, likovnih, glasbenih) razložijo značilnosti vsakdanjega življenja na Slovenskem.«).

»Nemirne vode: od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne«²⁹ (3. letnik; obvezna širša tema):

Vsak narod oz. etnična skupina ohranja zavest o t.i. »rodni grudi«. Le-ta je največkrat opredeljena s pomočjo mitologije, zgodovinskih dogodkov ter izročila. Kljub temu da si vse kulture lastijo določeno ozemlje, pa jih razmeroma zelo malo izmed njih le-to tudi pravno poseduje. Sociologija dosledno razlikuje med pojmom narod ter nacija. Narod se definira kot etnična skupina, ki poseduje specifično kulturo, kot nacija pa je označen zgolj tisti narod, ki živi v samostojni ter neodvisni politični tvorbi. Večinoma evropskih etničnih skupin je pravico do vzpostavitve nacionalnih držav zahtevala v 19. stoletju. »Pomlad narodov« leta 1848, združitev Nemčije ter Italije sta samo dva izmed procesov, ki so odločilno vplivali na oblikovanje današnjih (evropskih) nacij. Navedene vsebine so zajete v zgodovinsko (pod)temo »Nacionalne države in njihova vloga v evropskem prostoru«.

»Slovensko nacionalno oblikovanje«³⁰ (3. letnik; obvezna širša tema):

Cilji širše teme predpisujejo »Dijaki/-nje raziščejo posamezne etape nacionalnega oblikovanja.« Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje etničnih skupin, so skupna kultura, jezik, religija, zavest o skupnem poreklu in skupno ozemlje. Politična organiziranost

27 Prav tam, str. 27.

28 Prav tam, str. 28.

29 Prav tam, str. 31.

30 Prav tam, str. 32.

je v opredeljevanju etničnih skupin dobila večji pomen šele v procesu oblikovanja modernih narodov v obdobju kapitalističnih, ekonomskih in družbenih struktur. V tem obdobju je tudi slovenski narod (vsaj delno) zadostil vsem parametrom nacionalnega oblikovanja. Skozi vsebine analizirane zgodovinske učne teme se predstavijo temeljni dejavniki, ki so pripomogli k oblikovanju slovenskega naroda kot nacije. Ker se pri pouku sociologije v okviru učne teme *»Identiteta in kultura«* poučuje o značilnih sestavinah slovenske kulture, se navedena zgodovinska tema konceptualno medpredmetno povezuje z omenjeno sociologijo.

*»Stičišča kultur: Daljni vzhod, Severna in Latinska Amerika v 19. stoletju«*³¹ (3. letnik; izbirna širša tema):

Za temeljito poznavanje ter predvsem pošteno vrednotenje drugih kultur je potrebno le-te zelo dobro poznati. Zgolj poglobljeno znanje o vseh sestavinah, vedenjskih vzorcih ter drugih značilnostih določene kulture pripomore k objektivni analizi. Odpravljanje in izkoreninjenje predsodkov ter stereotipov do drugih etničnih skupin je uspešno zgolj takrat, ko to »drugačnost« tudi temeljito spoznamo. Do neznanih pojavov je namreč bistveno lažje gojiti negativna čustva kot do tistih, ki so nam blizu in znana. Koncept spoznavanja vseh elementov tujih in neznanih kultur je zajet tudi v enem izmed ciljev proučevane zgodovinske učne teme (*»Dijaki/-nje glavne značilnosti gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja izbrane kulture ali območja umestijo v ustrezen zgodovinski čas in prostor.«*)

*»Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju«*³² (4. letnik; obvezna širša tema):

V sklopu sociološke učne teme *»Identiteta in kultura«* se obravnavajo tudi različne oblike spreminjanja kultur. Za 20. in 21. stoletje je značilen predvsem proces globalizacije. Le-tega opredelimo kot proces ekonomskega, političnega in vojaškega povezovanja različnih družb in s tem kultur na svetovni ravni. Ideja o multietničnih organizacijah predstavlja temelj za strpnejši jutri. Osnovnih znanj o OZN, EGS, EU in drugih večkulturnih družbenih skupinah dijaki ne pridobijo zgolj v okviru pouka sociologije, ampak tudi, kar potrjuje analizirana učna tema, pri zgodovini. Navedeno dejstvo potrjuje tudi eden izmed ciljev obravnavane zgodovinske teme (*»Dijaki/-nje raziščejo različne oblike političnega, gospodarske in kulturnega povezovanja sveta po drugi svetovni vojni.«*). Zgolj kulture, ki hkrati ohranjajo svojo kulturno izročilo in se tudi povezujejo z drugimi družbami, so sposobne preživeti v današnji družbeni situaciji.

*»Migracije prebivalstva«*³³ (4. letnik; izbirna širša tema):

Za današnjo družbo lahko trdimo, da je multikulturna. Intenzivne migracije po II. svetovni vojni predstavljajo začetek procesa mešanja različnih kultur. Posledice »srečanj« različnih kultur so lahko etnocid (tudi asimilacija), interkulturalizem (prepletanje različnih kultur), akulturacija (proces prilagajanja priseljencev kulturi družbe, v katero so se priselili) ter multikulturalizem (stanje, ko različne kulture druga ob drugi bivajo znotraj iste družbe, vendar med njimi ni veliko stikov v smislu prejemanja kulturnih vplivov).³⁴ Na konkretnih primerih iz evropske polpretekle zgodovine predstavljene termine obravnava zgodovinska učna (pod)tema *»Multikulturna družba«*. Le-ta v okviru sklopov *»Tradicionalno življenje priseljencev«* in *»Mešanje kultur«* predstavi proces kulturne asimilacije migrantov.

31 Prav tam, str. 36.

32 Prav tam, str. 38.

33 Prav tam, str. 42.

34 Uvod v sociologijo, DZS, Ljubljana 1998, str. 31–33.

»Spreminjajoči se načini življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni«³⁵ (4. letnik; izbirna širša tema):

Analizirana učna tema kot eno izmed vsebin navaja tudi besedno zvezo »popularna kultura«. Popularno kulturo velikokrat (upravičeno) enačimo z množično kulturo. Le-to povezujejo s potrošnjo »manjvrednih umetniških izdelkov«, ki jih proizvajajo množični mediji. Tovrstni proizvodi naj ne bi imeli nobene umetniške vrednosti, namenjeni so predvsem zabavi, propagandi, ustvarjanju dobička in pasivizaciji potrošnikov. Predstavljena dejstva ter učna snov se vsebinsko interdisciplinarno povezujeta s sociologijo.

Sociologija se med vsemi drugimi znanstvenimi disciplinami vsebinsko najbolj dopolnjuje z zgodovino. Obe navedeni znanosti imata namreč identičen predmet proučevanja, saj tako sociologija kot tudi zgodovina obravnavata značilnosti ter razvoj človeške družbe. Razlika je zgolj v pristopu, saj zgodovina proučuje človeško družbo in njene dosežke v preteklosti, sociologija pa izpostavlja družbeno sedanjost. Skoraj vse širše učne teme sociologije (tako obvezne kot tudi izbirne) omogočajo medpredmetne povezave z zgodovino. Le-ta se lahko v učni predmet sociologije vključuje predvsem na dveh nivojih. Učne vsebine ter znanja zgodovine lahko učitelj/-ica sociologije uporabi kot prikaz kronološkega razvoja izbranega družbenega elementa. Mogoče pa je tudi, da se izbrani zgodovinski dogodek navede kot konkreten primer za boljše razumevanje določene sociološke vsebine. Največ medpredmetnih povezav med sociologijo ter zgodovino je moč vzpostaviti v okviru zgodovinskih učnih sklopov, ki obravnavajo vsakdanje življenje, ter v učnih vsebinah, ki se navezujejo na obdobje od vključno industrijske revolucije dalje.

V današnjem času je opaziti vse manj strpnosti ter upoštevanja drugačnega mnenja. Osebnostno menim, da dijak(inja), ki je sposoben(sposobna) povezovati znanja različnih znanstvenih disciplin ter upošteva različne zorne kote oz. poglede, razvija sposobnost kritičnega presojanja ter logičnega mišljenja. Ti dve prvini pa sta upanje za strpnejši jutri.

Viri in literatura

- Brodnik Vilma, Posodabljanje učnih načrtov za zgodovino v gimnaziji, Zgodovina v šoli, letnik XVII (2008), številka 1–2, str. 24–36.
- Jakelj Jernej, Medpredmetno načrtovanje pouka zgodovine v gimnazijah s poudarkom na sociologiji. Magistrska naloga, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2010.
- Predlog učnega načrta za sociologijo, Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za gimnazije, Predmetna kurikularna komisija za sociologijo, Ljubljana 2002.
- Rurat Ilc Zora in Pavlič Škerjanc Katja, Medpredmetne in kurikularne povezave (priročnik za učitelje), Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2010.
- Učni načrt za sociologijo v gimnaziji, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2008, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_sociologija_gimn.pdf / 13. 9. 2010).
- Učni načrt za zgodovino v gimnaziji, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2008, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2009/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf / 13. 9. 2010).
- Uvod v sociologijo, DZS, Ljubljana 1998.

³⁵ Učni načrt za zgodovino v gimnaziji, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2008, str. 44, (www.portal.mss.edus.si/msswww/programi2009/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf / 13. 9. 2010).